

BR. WALDEMAR KARPUK MIC

NIEZNANA *BIBLIA* Z BIBLIOTEKI ZYGMUNTA AUGUSTA

Biblioteki zakonne, do końca jeszcze nie zbadane, kryją w swoich zbiorach wiele zagadek czekających na rozwiązanie. W Bibliotece Księży Marianów w Lublinie, w zbiorze starych druków pod sygnaturą XVI.74 znajduje się *Biblia*, która należała do biblioteki króla Zygmunta Augusta. Pełny tytuł *Biblia* według karty tytułowej brzmi:

Biblia sacrosancta Veteris ac Novi Testamenti iuxta Vulgatam editionem. Quorum alterum ad hebraicam, alterum ad graecam veritatem emendatum est diligentissime, ut nova editio non facile desyderetur, et vetus tamen hic agnoscatur: adiectis ex eruditissimis scriptoribus scholiis, ita, ubi opus est, locupletibus, ut pro commentariis sint: multis certe locorum millibus praesertim difficilioribus, lucem afferunt. Auctore Isidoro Clario Brixiano ex Monacho Casinate Episc. Fulginatensi. Ex secunda eius recognitione. Venetiis, apud Iuntas, 1557¹.

Druku tego, nie wymienia najnowszy katalog książek z biblioteki Zygmunta Augusta, stanowiący zarazem rekonstrukcję biblioteki królewskiej². O przynależności *Biblia* do tej biblioteki świadczy wybity na okładzinie górnej oprawy złożony superexlibris królewski, a na dolnej napis: „SIGISMUNDI AUGUSTI REGIS POLONI[A]E MONUMENTUM ANNO 1564”.

Na grzbiecie oprawy widnieje sygnatura: malowana niebieską farbą – duża litera A, oraz kolorem czerwonym liczba 38. Ten system sygnowania stosowany był przez reformatów warszawskich. Wprowadził go o. Paweł Stopiński w połowie XIX wieku³. Duże litery alfabetu oznaczały kolejne działy, a cyfry, numer danej pozycji w dziale. Jak *Biblia* trafiła do reformatów – trudno dzisiaj

¹ Por. H. Hurter, *Nomenclator litterarius theologiae catholicae*, t. 2, *Theologiae catholicae aetas media ab anno 1109-1563*, ed. 2, Innsbruck 1906, col. 1480.

² Zob. A. Kawecka-Gryczowa, *Biblioteka ostatniego Jagiellona. Pomnik kultury renesansowej*, Wrocław 1988, s. 117-301 (Katalog).

³ Por. A. Szeinke, *Klasztor Ojców Reformatów w Warszawie, Kraków 1990*, s. 176-177; J. Bartoszewicz, *Kościół warszawskie rzymsko-katolickie opisane pod względem historycznym*, Warszawa 1855, s. 276.

ustalić. Wymagałoby to odrębnego studium nad rozproszonym księgozbiorem reformackim. Po kasacie klasztoru reformackiego część książek z opuszczonego księgozbioru, wśród których musiała znajdować się interesująca nas *Biblia*, została przekazana marianom na Bielanych⁴. Książki te włączono do tworzącej się biblioteki. Opuszczając Bielany w 1954 r. marianie zabrali ze sobą część zbiorów, które następnie uległy rozproszeniu na placówkach mariańskich. Od 1980 r. *Biblia* ta znajduje się w bibliotece w Lublinie, dokąd przeniesiono stare druki z pozostałych bibliotek mariańskich.

Na odwrocie karty tytułowej znajduje się zamazana notatka, która jednak nie jest zapisem własnościowym. Dotyczy ona przekładu *Biblie* oraz prawa do jej interpretowania. Pismo notatki wskazuje na brulionową bastardę z drugiej połowy XVII wieku:

Biblia Haec sub praetextu Correctionis cuiusdam Brüxli Episcopi multum errorem, num non Episcopi res est a Biblia dilucidare aut corrigere Quia haec ab omnibus Concilijs a tot Centenis annis potest ex a multis Juris Pontifici[...] appa[...] bani debent quod hic de est adeo multorum Sale Sapientiae Legenda aut ex alijs Corrigena malign[...] enim Co[...] est [...] textus verba nec non ali[...] Locis omnis [...] aut alijs verbis [...].

Na górnym obcięciu kart umieszczono napis: „BIBLIA: SACRA: ISIDORI: CLARII:”.

Biblia została wydrukowana w Wenecji w 1557 r., w oficynie włoskiego księgarza i wydawcy Luca Antonio Giunty [Junty]. Użyty do jej druku wysokiej jakości papier pochodził z czerpalni włoskich. Na karcie tytułowej jest wyraźnie zarysowany filigran: (kotwica w kole z 6 ramienną gwiazdą) – charakterystyczny dla papierów włoskich. Książka wydana w formacie in folio składa się z 4 nieliczbowanych kart początkowych, 514 numerowanych kart tekstu, oraz z 15 kart rejestru. Składki tworzy głównie 8 kart, 5 z nich to duerniony, a jedna to quinternion. Tekst *Biblie* został wytłoczony piękną antykwą renesansową, a komentarz do niego – italiką. Zdobia go drzeworytowe inicjały figuralne rozpoczynające poszczególne Księgi Starego i Nowego Testamentu.

Oprawę o wymiarach 330 x 220 x 70 mm stanowią deski obciążone brązową skórą. Szycie na cztery podwójne zwięzy sznurowe wykończone jest kolorową kapitałą. Okładki z blokiem książki są połączone za pomocą sznurków wprowadzonych w deski i umocowanych drewnianymi kołeczkami. Przednia karta ochronna nie zachowała się, natomiast na tylnej karcie ochronnej jest znak wodny: kroczący dzik. Kompozycję dominantową na okładzinie górnej tworzy wyciśnięta w centralnej części zwierciadła plakietka z superexlibrisem królewskim. Jest to superexlibris VI z napisem w otoku: „SIGISMUNDUS

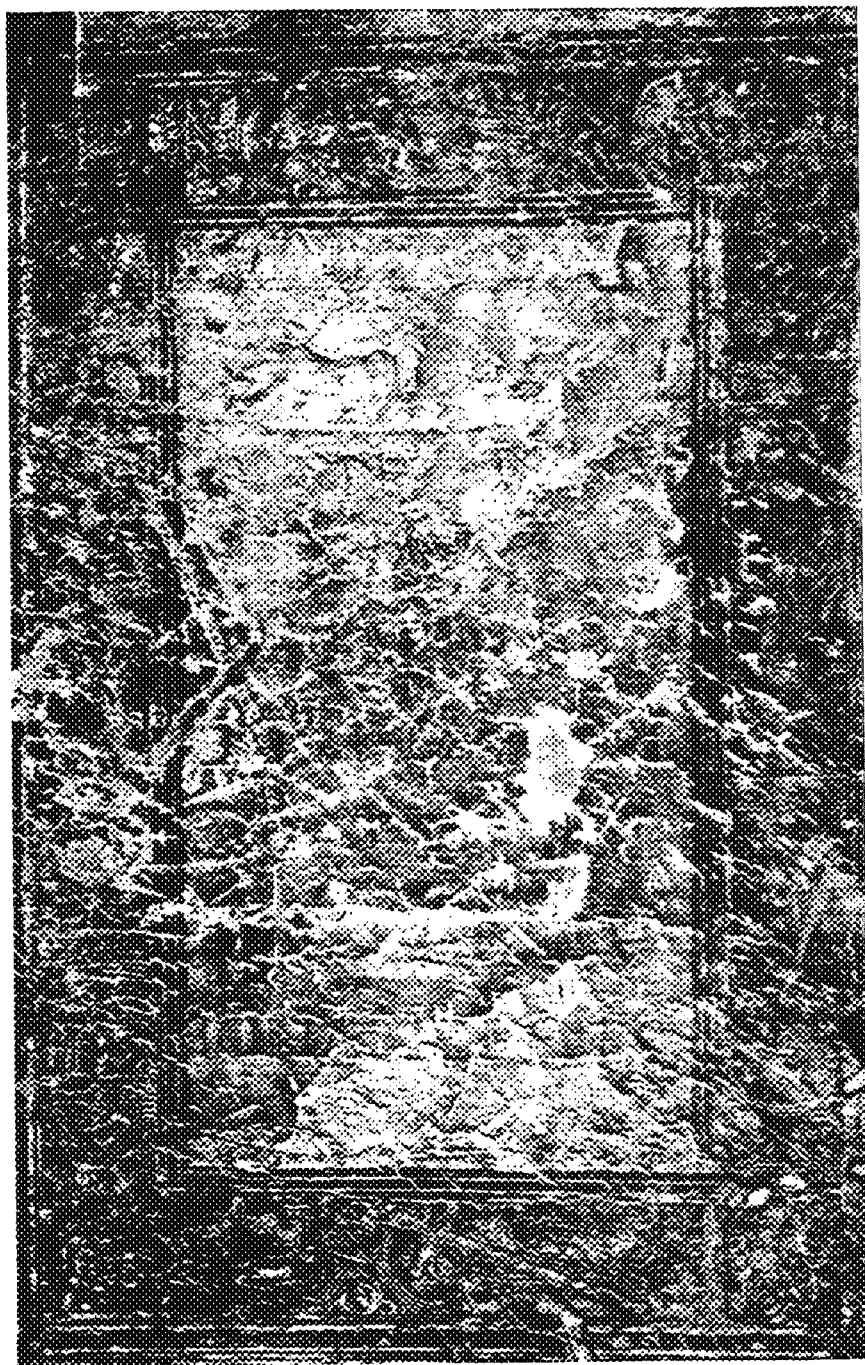
⁴ Szteinke, dz. cyt., s. 432-433.

AUGUSTUS REX POLONI[A]E MAG[NUS] DUX LITUANI[AE]”. Ponadto do dekoracji użyto radełka 10, gdzie ornamentem są popiersia Chrystusa i czterech Ewangelistów umieszczone w arkadach i opatrzone napisami: „SALVATOR, MARCUS, MATHEUS, LUCAS, JOHANNES”. Na odcinku „MARCUS” data wykonania radełka – „1545” (z odwróconą cyfrą 4). Powyżej zwierciadła wytłoczono napis: „BIBLIA AUCTO // ISIDORO”. Przy okładzinie górnej zachowały się również dwie mosiężne blaszki od zapięcia. Na okładzinie dolnej centralne miejsce zajmuje superexlibris słowny z datą oprawy „1564”. Obok radełka 10 zastosowano radełko nr 12 przedstawiające Pana Jezusa w całej postaci, jako Lekarza, Zbawiciela, Dobrego Pasterza i Nauczyciela (z krzyżem) z napisami: „SUR[GE] VA[DE], SALVATOR, EGO SUM PA[STOR], CAP[...] CRU[CIS]”⁵. Oprawa nosi ślady licznych uszkodzeń. Częściowy ubytek skóry widoczny jest na okładzinie górnej, także na brzegach oraz na grzbiecie oprawy. Okładzina dolna natomiast jest mocno poszarpana i wytarta, przez co dekoracja jest bardziej czytelna na okładzinie górnej.

Do tej pory nie tyle tekst Pisma świętego (brak w nim bowiem jakichkolwiek zapisek i not poza przytoczoną wyżej, częściowo zamazaną notą), co jego oprawa budziła większe zainteresowanie. *Biblia* ta była jednym z eksponatów na wystawie zorganizowanej przez marianów⁶ w Gimnazjum na Bielanach.

⁵ Są to radełka z grupy opraw wileńskich Zygmunta Augusta; por. M. Krynicka, *Oprawy książkowe z herbami ostatnich Jagiellonów w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Rozprawy i Sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie”, 12 (1980) s. 39; Kawecka-Gryczowa, dz. cyt., s. 96 (oprawy – ilustracje) – przy radełku nr 12 autorka podaje nieco inne napisy: „SUREX VA[LE], SALVA[TOR], EGO SUM PA[STOR] 1545, AVE CRUS”.

⁶ Zob. J. J. Arzębowski, *Historyczna wystawa bielańska*, „Wiadomości bielańskie”, 2 (1932) nr 4, s. 17.

Tabl. 1. *Biblia sacrosancta...* Venetiis 1557. Zwierciadło okładziny górnej z widocznym superexlibrisem królewskim.

Tabl. 2. *Biblia sacrosancta...* Venetiis 1557. Fragment okładziny dolnej z napisem słownym i datą oprawy.

**EINE UNBEKANNTE *BIBEL*
AUS DER BIBLIOTHEK VON SIGISMUND AUGUST**

ZUSAMMENFASSUNG

In der Bibliothek der Marianenpriester in Lublin findet sich in der Sammlung Alter Drucke unter der Nummer XVI.74 eine *Bibel*, die zur Bibliothek des Königs Sigismund August gehörte. Dieses Druckwerk wird im neuesten Katalog der Bücher aus Sigismund Augusts Bibliothek, der zugleich eine Rekonstruktion der königlichen Bibliothek anstrebt, nicht erwähnt. Diese *Bibel* gehörte den Warschauer Reformaten-Franziskanern und wurde dann den Marianern in Bielany übergeben.

Die *Bibel* ist 1557 in Venedig in der Druckerei des italienischen Buchhändlers und Verlegers Luca Antonio Giunta [Junta] gedruckt worden. Der Text wurde in schöner Renaissance-Antiqua gesetzt und gedruckt, der Kommentar dazu in Italic. Als Dekoration dienten holzgeschnittene Figuralinitialen zu Beginn der einzelnen Bücher des Alten und Neuen Testaments.

Übersetzung: Herbert Ulrich